

A BORKERESKEDELEM NEMZETKÖZI TENDENCIÁI A KLÍMAVÁLTOZÁS SZEMSZÖGÉBŐL THE TRENDS OF THE WORLD WINE TRADE FROM THE POINT OF VIEW OF THE CLIMATE CHANGE

Poór Judit, Pál Árpád, Hunkár Márta

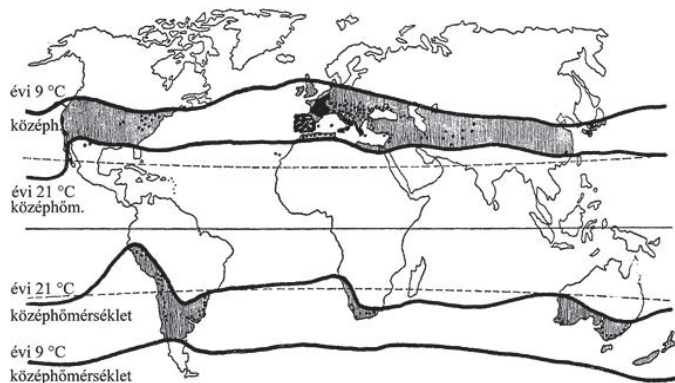
Pannon Egyetem, Georgikon Kar, Keszthely Deák Ferenc u. 16., pj@georgikon.hu; hunkar@georgikon.hu

Összefoglalás: A szőlő- és borkészítés átstrukturálódását az újvilági bortermelő országok szerepének erősödése jellemzi. Ezen országok az elmúlt évtizedekben tűntek fel és gyorsan pozíciót szereztek a nemzetközi piacokon felismerve a szőlőtermesztésnek kedvező klimatikus adottságaikat, melyre a friss telepítések, fiatal ültetvények mellett az új, innovatív termelési technikák és technológiák és a méretgazdaságosság is ráerősítenek. Ezen országokban – kifejezetten jellemző Ausztráliára, Chilére és Új-Zélandra – a termelés jelentős emelkedésétől elmarad a fogyasztás erősödése, így termelésük meghatározó része a külpiacokon csapódik le.

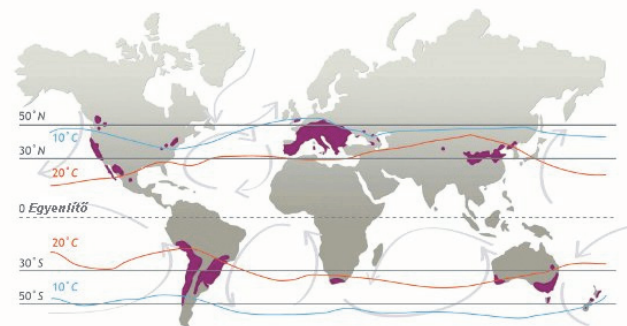
Abstract: The restructuring of the grape and wine production is characterized by the strengthening of the role of the New World wine-producing countries. These countries have appeared and quickly gained position in international markets in the past decades recognizing their own favourable climatic endowments to viticulture which are confirmed by fresh, young plantations, the new, innovative production techniques and technologies and economies of scale. In these countries – it is typical for Australia, Chile and New Zealand – the increase of consumption is lower than the significant increase in production, so the major part of their production is exported.

Bevezetés. A szőlő- és borkészítés földrajzi elterjedtségét, intenzitását a klimatikus tényezők behatárolják. A szőlőtermesztés ökológiai határainak (1. ábra) megfelelően találjuk a világ meghatározó szőlőtermő területeit (2. ábra), melyekre az jellemző, hogy az évi átlaghőmérséklet 9 °C és 21 °C izotermái között húzódik. E viszonylag szélesebb sávon belül azonban a 16 °C alatti tartományt tartjuk ideálisnak, itt terem a legjobb minőségű szőlő. Ez az

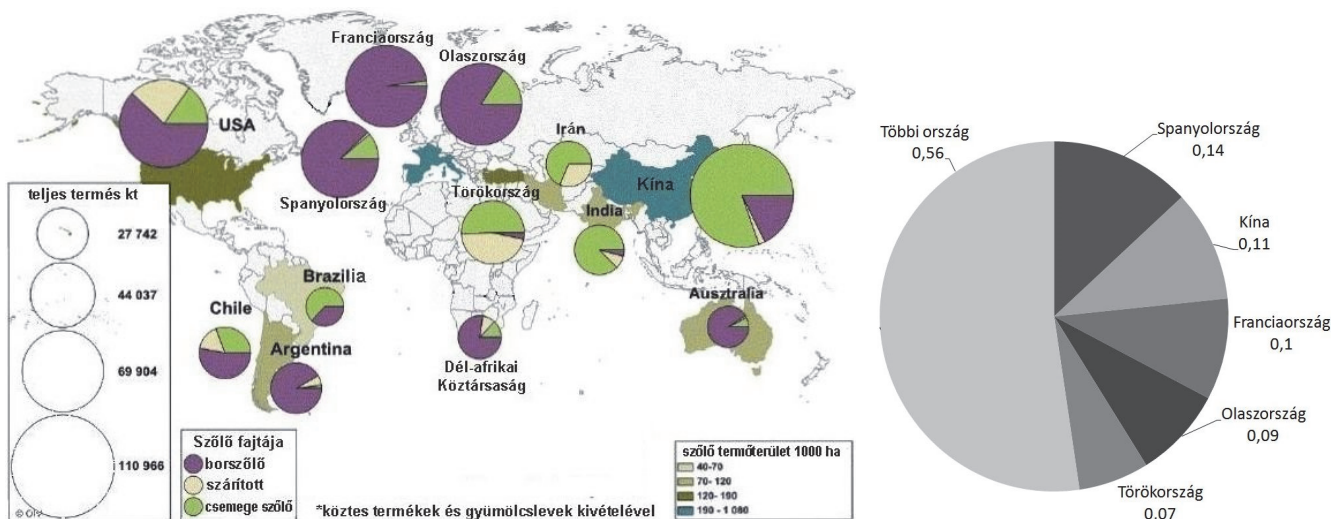
klimatikus zóna, ami az éghajlatváltozás következtében a Föld északi féltekéjén észak felé, a déli féltekén pedig délebbre tolódhat. Ezen hőmérsékleti tartomány felett (16–21°C) már illat- illetve zamatanyagokban szegényebb bor termelhető annak ellenére, hogy az éghajlati adottságok bizonyos területeken akár az évi kétszeri szüretet is lehetővé teszik. Vajon a klímaváltozás és így a globális felmelegedés hogy módosíthatja a termelésre

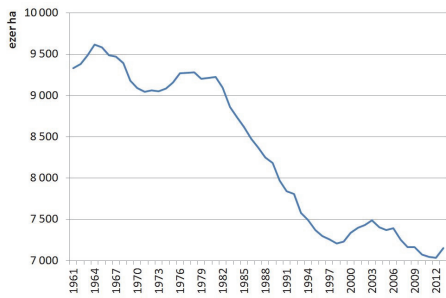
1. ábra: A szőlőtermesztés ökológiai határai (Kozma, 1991)

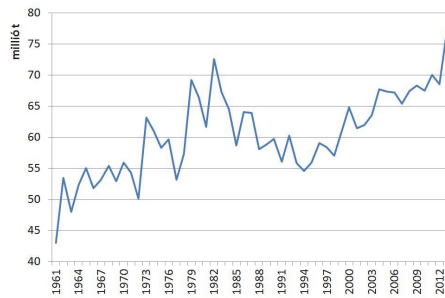
2. ábra: A világ bortermelő régiói (<http://www.thirtyfifty.co.uk/images/World-wine-map.gif>)

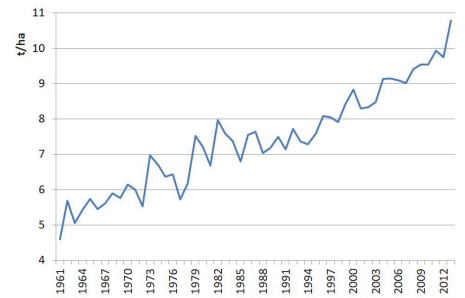
3. ábra: A világ szőlőterületeinek és az egyes területeken termelt szőlő megoszlása 2014-ben (OIV, 2015)

A betakarított szőlőterület

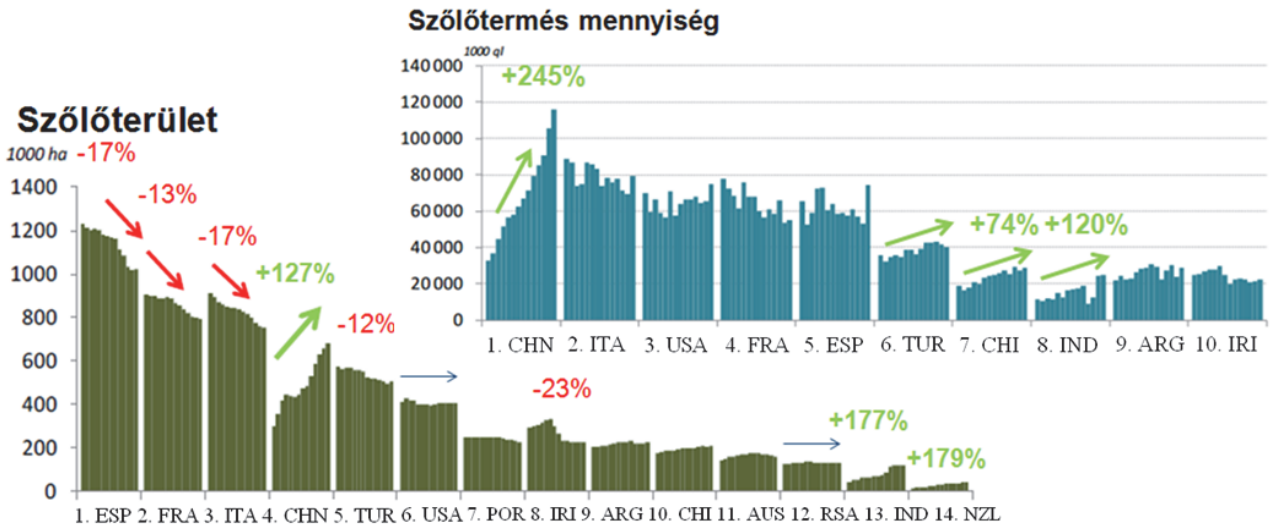

Szőlőtermés

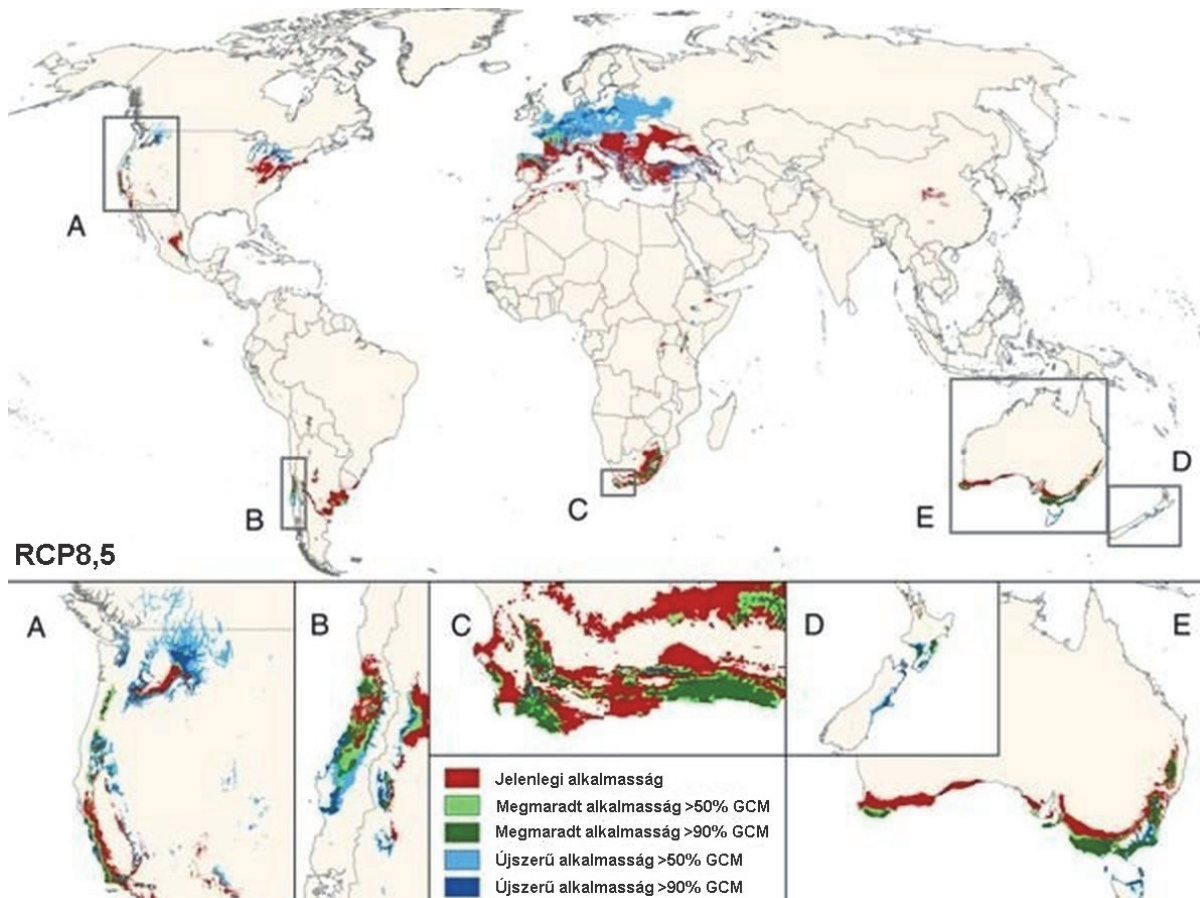

Termésátlag

4. ábra: A Föld szőlőtermesztési mutatóinak tendenciái, FAOSTAT adatok alapján

5. ábra: A szőlőterület és -termés tendenciája a legfontosabb országokat illetően 2000-2013 (Aurand, 2014)

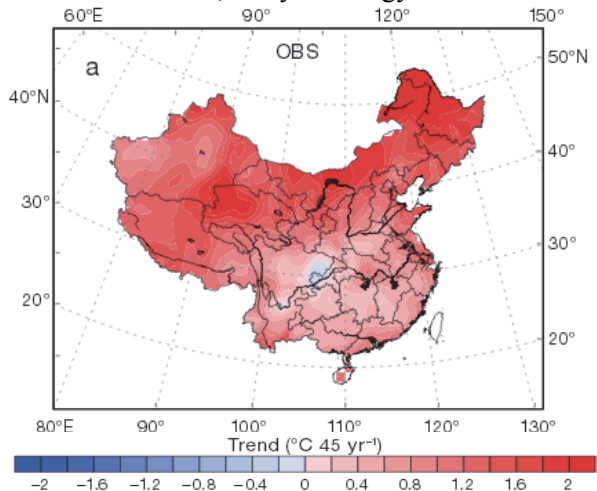

6. ábra: A szőlőtermesztésre alkalmas területek változása a világ különböző területein (Hannah et al., 2013)

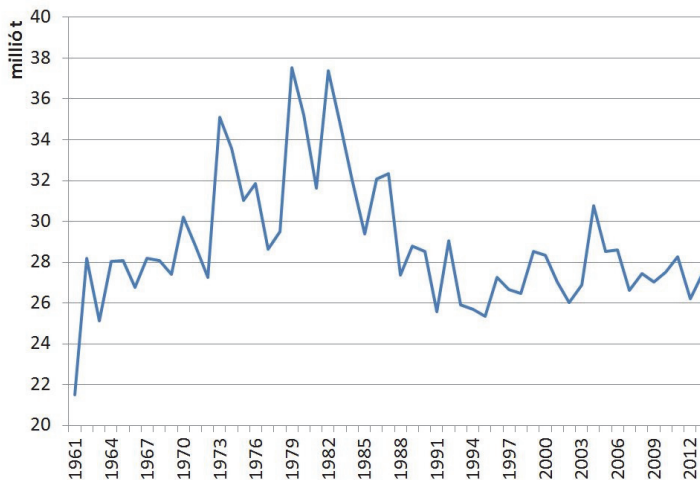
Piros: jelenlegi alkalmassága csökken Zöld: alkalmassága változatlanmarad Kék: jelenleg nem alkalmas, de a jövőben már igen

alkalmas területeket, és ez hogy idomulhat adott terület fogyasztási potenciáljához? Dolgozatunkban ezekre a kérdésekre keressük a választ, melyhez kiindulásként elkerülhetetlen az eddigi tendenciák, a jelen állapotot leíró pozíció ismertetése, melyet az Egyesült Nemzetek Élel-

Anyag. Ha a világ szőlőtermelésének megoszlását tekintjük, akkor a terület vonatkozásában megállapítható, hogy napjainkban 5 ország adja a világ szőlőtermő területének közel 50%-át, amint ezt a 3. ábra is bizonyítja. Az egyes országokban termelt szőlő meghatározó része azonban

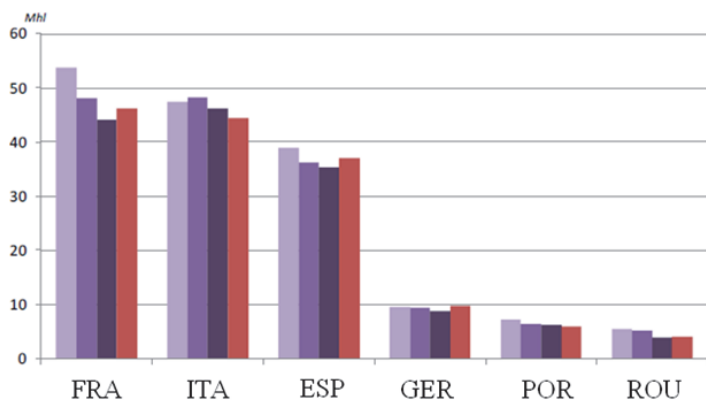

7. ábra: A kínai évi átlaghőmérséklet változása 1961–2005 (Xu et al., 2015)

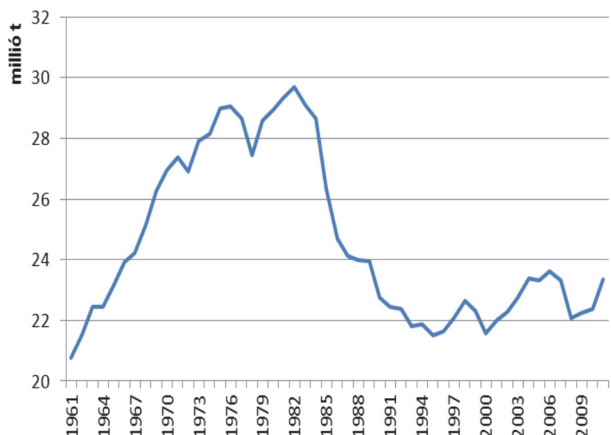
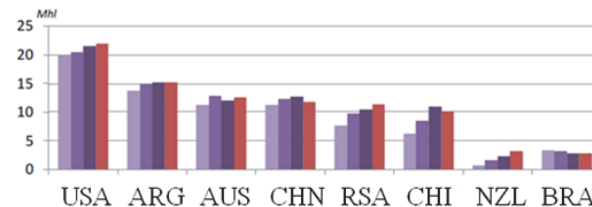
8. ábra: A világ bortermelése, FAOSTAT adatok alapján

Csökkenő termelési tendencia

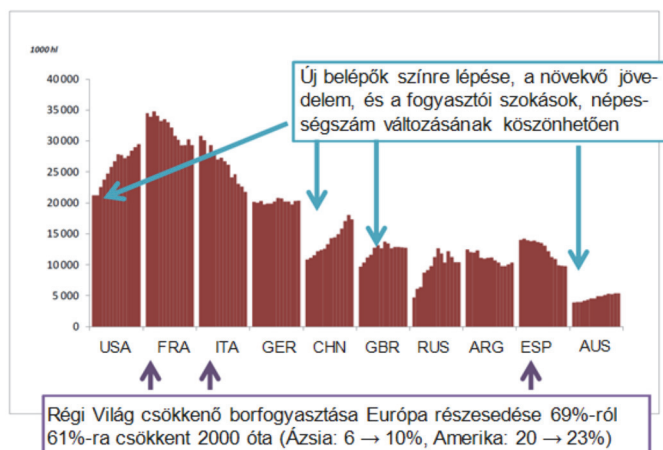

9. ábra: A bortermelés tendenciái a legfontosabb országokat illetően 2000–2014 (2014 becslült adatok), Aurand (2014)

Növekedő termelési tendencia

10. ábra: A világ borfogyasztása FAOSTAT adatok alapján

11. ábra: A borfogyasztás tendenciái a legfontosabb országokat illetően 2000-2013 (Aurand, 2014) alapján

mezési és Mezőgazdasági Szervezetének (Food and Agricultural Organization – FAO), valamint az International Organisation of Vine and Wine adatainak áttekintésével tesszük meg.

jellemzően eltérő hasznosítású: így Kínában főként csemegeaszőlőt, Törökországban dominánsan mazsolaszőlőt, illetve például az európai országokban meghatározó módon borszőlőt találunk.

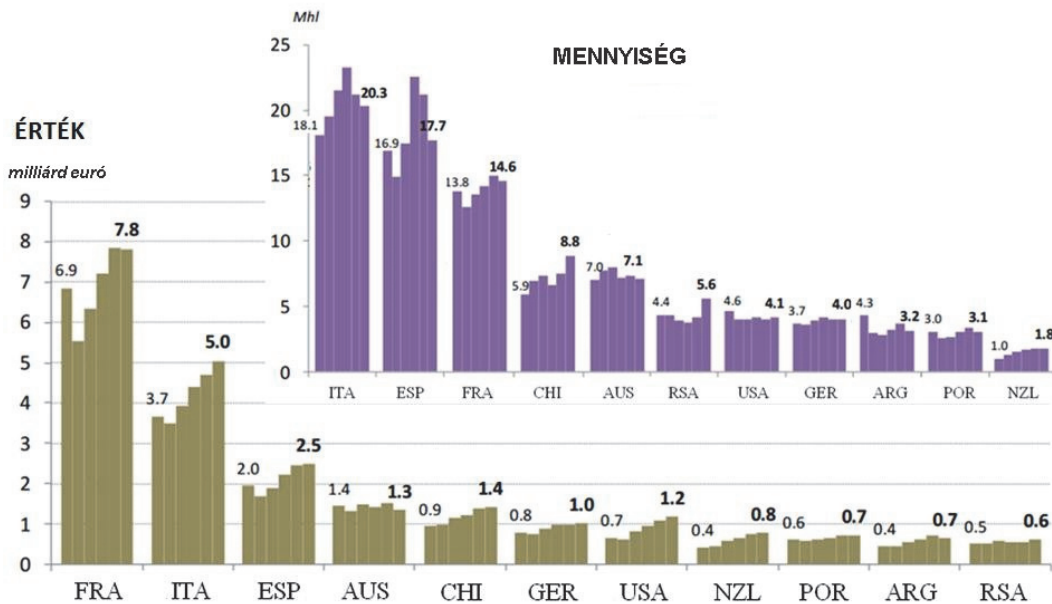
Ha visszatekintünk, és hosszabb távon vizsgáljuk a világ szőlőtermő területének tendenciáját, akkor jól látható, hogy az mintegy 20–25%-os csökkenést mutat a 60–70-es évek állapotához képest, a 90-es évek második felétől viszont stagnált. A szőlőterületek múlt századbeli visszahúzódását egyértelműen a termésátlag emelkedése tette lehetővé, hiszen a világ szőlőtermés mennyisége hosszútávon egyértelmű növekedést jelez, de nem vitatható a 80-as évek borpiaci lankadásának hatása sem (4. ábra). Bár világszinten tehát az elmúlt két évtizedben nagyjából stagnált a szőlőtermő terület, megoszlása az egyes országok, térségek között jelentős átrendeződést jelez csakúgy, mint a termésmennyiség.

Az arányok az elmúlt 1–2 évtizedben annak köszönhetően változtak, hogy az egyes országok pozíciója jelentősen módosult. Európa dominanciája csökkenni látszik és az amerikai és ázsiai területek szerepe felértékelődik (az 5. ábrán az országok a nemzetközi hivatalos kódjaikkal

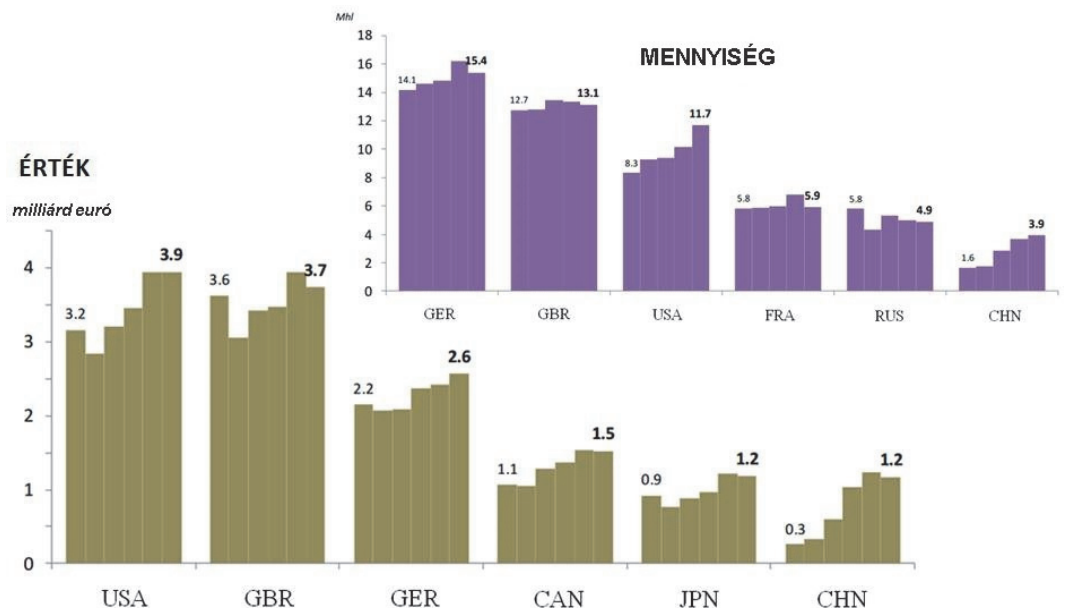
kerültek feltüntetésre). Kína erőteljes részesező-növekedése egyértelmű és a csemegezőlőt illetően meghatározó. Ennek köszönhetően az International Organisation of Vine and Wine (OIV) adatai alapján a csemegezőlő aránya a borszőlő rovására 5% pontos arány-növekedést mutat az elmúlt másfél évtizedben.

Számos tanulmány vizsgálja a szőlőtermesztésre alkalmas területek módosulását a klímaváltozás hatására (Mozell and Thach, 2014; Fraga et al., 2012). A 6. ábra szemlélteti Hannah et al. (2013) kutatásának eredményeit, mely jól jelzi, hogy a felmelegedés hatására az eddigi alapvetően melegebb területek 2050 körülre már nem, a hűvösebb – eddig az ökológiai határ szélén, de azon túl található – területek viszont a jövőben várhatóan alkalmasak lesznek a termelésre.

Az említett tanulmány nem tér ki részletesen Kínára, a kínai szőlőtermesztés jövőbeli perspektíváira. Jelen tanulmányunkban a korábban említett kínai dinamikus nö-

12. ábra: A legfontosabb borexportőr országok az érték és a mennyiség vonatkozásába (Aurand, 2014) alapján

13. ábra: A legfontosabb borimportőr országok az érték és a mennyiség vonatkozásában (Aurand, 2014)

vekedés további lehetőségeinek mérlegeléséhez röviden áttekintjük jelenlegi klimatikus adottságait. Eszerint Észak-Kína tipikusan kontinentális monszun éghajlatú terület. Az uralkodó észak-nyugati szelek a téli időszakban Szibéria felől erős hideg beáramlást okoznak. Tavasszal és ősszel roppant változékony az idő, gyakoriak a kora tavaszi fagyok, melyek a friss hajtásokat károsíthatják. A nyári időszakban a dél-keleti tengerparti területek felől árasztja el meleg nedves levegő a térséget. Ezek a tulajdonképpen kedvezőtlen klimatikus viszonyok magyarázzák, hogy Kínában a történelem során nem fejlődött ki extenzív szőlőtermesztés és bortermelés.

A *Xu et al.* (2015) kutatási eredményeit szemlélte-tő 7. ábra azt mutatja, hogy a klíma melegekedése leginkább az északi, észak-keleti területeket érintette az elmúlt 45 évben, ahol ez a szőlőtermesztés és bortermelés jelentős növekedésének kedvező feltételül szolgált. *Li et al.* (2008) eredményei pedig azt jelzik, hogy Kína legnagyobb része 2050 körülre szőlőtermesztésre alkalmas terület lesz.

Miután Kínát alapvetően a csemegeszőlő termesztés jellemzi, összevetve a 4. ábra globális szőlőtermés mennyiségét a 8. ábra globális bortermelésével, jól látható, hogy szemben a szőlőtermelés elmúlt két évtizedet jellemző dinamikus emelkedésével, a világ bortermelése stagnálni látszik. A világ bortermelésének stagnálása mögött azonban a szőlőterülethez hasonlóan az *Új Világ* térnyerése és a *Régi Világ* termelésének kismértékű csökkenése figyelhető meg (9. ábra). A két diagram skáláit összevetve jól látható, hogy az *Új Világ* országai a 4. helytől szereznek pozíciót a világ rangsorába. A termelés mellett elkerülhetetlen, hogy kitérjünk a borfogyasztás tendenciáira, hiszen alapvetően a kereslet az, amely a kínálati oldalra hat, az ott érzékelhető változásokat indukálja, jó példája ennek a 80-as évek szőlő- és borpiaci lankadása. Jelenleg egy enyhe növekedés figyelhető meg a világ borfogyasztását tekintve. Természetesen emögött is eltérő tendenciák figyelhetők meg országonként, térségenként (11. ábra). A *Régi Világ* termelésének visszaesése részben a fogyasztása visszaesésének köszönhető. Mindeközben míg az Egyesült Királyságban a fogyasztói szokások, Kínában emellett a növekvő népességszám, illetve az életszínvonal emelkedés is növelte a fogyasztást.

Az egyes országok termelésének és fogyasztásának eltérése a külkereskedelemben csapódik le. A globalizáció egyfajta érdeklődést hozott a más területek termékei iránt, melynek köszönhetően a nyitottság mértékét jellemző export/termelés mutató értéke 2000-ről 2013-ra 21%-ról 36%-ra emelkedett.

A világ főbb borexportőr országai – összevetve a 12. ábrát a 9. ábrával – a termelésben meghatározó országok. Az európai országok exportja a termelés tendenciáival ellentétesen domináns emelkedést mutat, mely

annak köszönhető, hogy jelentős az érdeklődés és így a kereslet e borok iránt. Erőteljes a koncentráció az exportban, Franciaország súlya közelíti az *Új Világét*.

Az exportnál is érdekes az érték és a volumen viszonya, az egységérték nagysága, tendenciája, de az import vonatkozásában is érdekes az összevetés (13. ábra), hiszen árulkodik arról, hogy mely országok részesítik előnyben a behozatalukban a drágább, jobb minőségű bort, és rendelkeznek nagyobb fizetőképes kereslettel. Másrészt vannak országok: Franciaország, Németország, USA, melyek a termelésben és ennek köszönhetően az exportban is kivesszük a részüket, ennek ellenére az import vonalán is fontos pozíciót töltenek be. Ez jól bizonyítja a bor ágazaton belüli kereskedelmének erősödését és annak magas szintjét, mely annak köszönhető, hogy ezen országok fogyasztásának fontos részét képezi a hazai bor, valamint nyitottak az új ízekre.

Összefoglalás. A múltbeli tendenciákat áttekintve megállapítható, hogy korábban az egyes országok szerepét a termelésben és így a külkereskedelemben alapvetően a hagyományok határozták meg. A rövidebb távú tendenciákat és abban az egyes országok szerepét sokkal inkább a fogyasztói szokások, a kereskedelem liberalizációja és emellett az ökológiai adottságok, klimatikus viszonyok alakítják. Az importőr országok közül a megfelelő ökológiai adottságokkal rendelkező országok leginkább érdekelték a termelés növelésében, melyet a klímaváltozás adott esetben segítheti is.

Irodalom

- Aurand, J.-M.*, 2014: State of World Vitiviculture situation. *Proc. of 37th World Congress of Vine and Wine*. Mendoza, 10th November 2014
- Fraga, H., Malheiro, A. C., Moutinho-Pereira, J. and Santos, J. A.*, 2012: An overview of climate change impacts on European viticulture. *Food Energy Secur.* 1, 94–110.
- Hannah, L., Roehrdabnz, P. R., Ikegami, M., Shepard, A. V., Shaw, M. R., Tabor, G., Zhi, L., Marquet, P. A. and Hijmans, R. J.*, 2013: Climate change, wine, and conservation. *Proc. Natl. Acad. Sci. USA*, 110, 6907–6912.
- Kozma, P.*, 1991: A szőlő és termesztése I. A szőlőtermesztés történeti, biológiai és ökológiai alapjai. *Akadémiai Kiadó*, Budapest.
- Li, H., You, J. and Huo, X.*, 2008: The Effect of Global Warming on Chinese Viticulture. *Bulletin de l'OIV*.
- Mozell, M. R. and Thach, L.*, 2014: The impact of climate change on the global wine industry: Challenges & solutions. *Wine Economics and Policy* 3, 81–89
- OIV*, 2015: World vitiviculture situation. Statistical report on world vitiviculture.
- Xu, Y., Gao, X., Shi, Y. and Botao, Z.*, 2015: Detection and attribution analysis of annual mean temperature changes in China. *Climate Research* 63, 61–71.